

Soočanja
Simone Atangana Bekono

Lebowski, 2020

Pravice: Daphne de Heer, daphne.deheer@lebowskipublishers.nl

Prevedla in pripravila: Staša Pavlović, stasolina@gmail.com

Osnovni podatki

Naslov izvirnika: Confrontaties

Avtorica: Simone Atangana Bekono

Obseg: 224 strani

Prevodi:

- Turški / prevod Mustafa Özen. Istanbul: Fidan Editörlük ve Yayıncılık Hizmetleri, predviden izid: november 2021.

Prevodi avtoričine pesniške zbirke:

- Angleški / prevod David Colmer, *How the First Sparks Became Visible*. Birmingham: The Emma Press, 2020.

- Španski / prevod Micaela van Muylem, *De cómo se hicieron visibles las primeras chispas*. Buenos Aires: Paisanita, 2021.

O avtorici

Simone Atangana Bekono (1991) je leta 2016 diplomirala iz kreativnega pisanja z zbirko pesmi in pisem *kako so prve iskre postale vidne*. Leta 2018 je zanjo prejela nagrado za najboljši pesniški prvenec in leta 2019 štipendijo Charlotte Köhler za poezijo. *Soočanja* je njen prvi roman.

O knjigi

Šestnajstletna Salomé Atabong pristane v popravnem domu, po tem ko resno poškoduje dva sošolca. Na vso moč se trudi ohraniti mirno glavo, kar med mučnimi spomini, težavnimi sestanovalkami in nadležnimi psihologi ni lahko. Doma jo čakajo razpadajoča družina in obsojajoči sovaščani. Kako se bo soočila z njimi, kako s sabo?

Atangana Bekono je s *Soočanja* napisala jasno, ostro in presunljivo prepoved o (domnevnih) storilcih in žrtvah, o osebni in družbeni krivdi, o družini, identiteti, rasizmu in potrebi po varnosti, v vseh mogočih oblikah. Skozi živo pripoved bralci spoznajo razgiban in zapleten notranji svet nizozemsko-kamerunske najstnice, in vse mogoče mehanizme, na katere nanj neizprosno vpliva zunanji svet. Kaj pomeni zadrževati se in z dvignjeno glavo sprejemati zavrnitve, izključite in zmerljivke? Kaj pomeni izgubiti potrpežljivost in obračunati z braniki fundamentalne nesvobode? Kaj pomeni razmišljati in brati o tem?

Da je Atangana Bekono pesnica je nespregledljivo: njen jezik je elastičen, ritmičen in razburljiv. Živahni dialogi se izmenjujejo z monologom, ki je včasih poln besa, spet drugič nadvse obvladan in introspektiven.

Čeprav roman ni bil napisan izključno za mlade, ga sama berem predvsem kot zelo uspel mladinski roman, ki pa bo brez težav nagovoril tudi odrasle.

Nominacije in nagrade

- ožji izbor za nagrado Libris Literatuurprijs 2021
- ožji izbor za nagrado za Najboljši mladinski roman 2021 (zmagovalec znan septembra)

Iz medijev

»Zagnan in preišljen roman. Atangana Bekono res zna pisati. Preišljeno ravnanje z jezikom izdaja pesnico: v več prizorih ji uspe zlit več pripovednih tokov, iz Saloméjinih opisov bivanja v popravnem domu buta vročica nasilja. Zaključno poglavje je veličastno.«
– NRC Handelsblad

»Simone Atangana Bekono ima Saloméjin glas, njeno inteligenco, neupogljivost, bolečino, hrepenenje, in tudi njen občutek krivde. Prepričljiv in čudovito napisan roman. Z literarnega vidika – izjemen.«
– De Standaard

»Simone Atangana Bekono se v iskrivem romanu dotakne vseh vrst rasizma. Če bi bil profesor nizozemščine, bi imel s *Soočanji* v rokavu največjega asa za spodbujanje k branju.«
– Trouw

»Atangana Bekono je zelo blizu glavni junakinji, a hkrati ji na izjemno subtilen način uspe ustvariti distanco, kar vodi k vprašanju o tem, ali je Salomé žrtev kolonilaističnega patriarhalnega sistema, rasizma ali vrstniškega nasilja. Iz prepleta opazanj, mnenj, grške mitologije in liričnega jezika se zrcali velik talent.«
– De Revisor

Prevod

(strani 34 – 58)

Danes se je uradno začela pomlad. V sanjah sem stala v spalnici svojih staršev. Očka je klečal ob vzglavju. Potil se je, medtem ko je šepetaje molil k Bogu. Svetloba, ki je padala nanj in odsevala v kapljicah potu, me je spomnila na dan, ko sem mu zadnjikrat pomagala navijati vrvico na kolut ribiške palice. To je bilo proti koncu minulega poletja, za jedilno mizo. Njegov znoj je v rumenkasti svetlobi spominjal na zlati med. Kapljice so mu s čela polzele na lica, in tam tudi ostale. Tedaj sem zagledala mamó. Sedela je pri vznožju postelje. Strmela je naravnost predse, v steno. Njeni lasje so bili razpuščeni. Bili so dolgi, tako dolgi, da so se konice dotikale pregrinjala. Nosila je staromodno spalno srajco, takšno, kakršno je nosila babica, preden je umrla.

»Žal mi je,« sem zavpila. To sem ponovila vsaj desetkrat. Mama je vsakič, ne da bi me pogledala, rekla, je že v redu. Nisem bila sama kriva. To so bile točno tiste besede, ki sem ji hotela slišati, toda z vsako ponovitvijo mi je postajalo bolj jasno, da ne bodo dovolj. Da ne morejo spremeniti tega, kar sem storila. Njen glas je bil pločevinast, kot da bi govorila skozi domofon. Vedela sem, da vonjata kri trupla, ki je ležalo v moji sobi. Tudi sama sem jo. Postalo mi je slabo, dlani sem si ponesla k obrazu. In tedaj sem opazila, da so rdeče, mokre. Moji členki vroči, razbiti. Gola sem bila. Oblečena v plast krvi.

Kakšno jutro se zbudim s konicami prstov okrog vratu, kakor da bi hotela strgati verižico. Tudi danes zjutraj je bilo tako. Nohte sem si zarila tako globoko v grlo, da se je pod njimi zarisala temno rdeča kri. Če se dotaknem vratu, me zapeče.

Grem k zajtrku in v šolo in potem čakam v svoji sobi in potem jemo kosilo in potem grem spet v šolo in na zrak, na pol prisebna, kakor da bi slutila, da me bo nekdo vsak čas na smrt prestrašil. Neprestano gor in dol po krivem hodniku.

Danes je dober dan. Želela bi se z nekom pogovarjati. Zares pogovarjati. Tako kot včasih z mamó ali s teto Céleste. S svojimi besedami in na svoj način. Ampak to tukaj ne deluje. Kar seveda razumem, a to ne pomeni, da si tega ne želim, in to je zajebano.

Na poti v skupni prostor srečam Fritsa. V rokah drži kartoteko. Prepoznam jo po zeleni mapi, kakršno imam tudi sama.

»Čim prej bi rad govoril s tabo!« navrže, ko gre mimo mene. S palcem in kazalcem naredi pištolo in ustrelji proti meni. Nato pihne z usti, kot da bi me zadel.

»Whatever,« izustim, a me ne sliši več. Obrnem se in usmerim iztegnjena sredinca proti njegovemu hrbtu, ki izginja za vogalom, grem naprej, z brco odrinem vrata v skupni prostor,

in vidim, da je prazen. Zvalim se na kavč. Zunaj dežuje. Komolce naslonim na stegna in brado na dlani. Slabo se počutim. Slabo se počutim zaradi vsega. Vsega. Sitnosti s tem luknjačem. Dolgočasnih predavanj. Sladkastega, odvratnega deodoranta, ki ga uporabljajo dekleta, in ki ga vonjaš povsod, vsaj kadar ne zaudarja preveč po linoleju ali znoju. Rak, tudi zaradi raka se počutim slabo. Vseh vrst raka.

Lani, konec leta 2007, sem doumela, da lahko na neki točki, če veš, kaj moraš gledati, prepoznaš, kdo ga ima. Opazila sem ga, ko sva z očkom šla kupit flancate, zagledala sem ga na njegovi koži. To je bil eden zadnjih dni doma, pripravljala sem se na prihod sem, in vso to čakanje v tistem obdobju, občutek, da moram biti čisto pri miru in se z zbranostjo nagledati vsega okrog sebe, preden bom odšla, vse to je bilo krivo, da sem ga prvič videla šele takrat, očkovega raka. Rak je plast, je polt, ima svoj vonj, zažira se v kosti. Ko ga enkrat uzreš, ga ne moreš več spregledati.

Med enim od prvih pogovorov s Fritsom me je ta vprašal, ali kdaj jokam. Frits je rekel, da sem introvertirana. Rekel je tudi, da sem nepredvidljiva in vzkipljiva. Da bova morala delati na tem. Jaz pa ga nočem v svojih mislih. Jaz nisem kot Marissa. Marisso v dobro voljo spravijo samo slabe stvari, tako pravi sama, zato tudi rabi pomoč. Saj ne da je slaba, samo vleče jo k slabim stvarem. Jaz skušam obvarovati svoje misli, da bi v miru sestavila vse kose setavljanke zadnjih nekaj let, ki jih Frits s svojimi metodami nenehno premešava.

Zlezem na levo stran kavča in prižgem radio na mizici zraven. Poročila. Zaradi poplav v Boliviji je umrl kup ljudi in v več delih Afrike razhaja meningitis. Sprašujem se, kaj počne moja družina. Najverjetneje ne poslušajo radia. Mama je v službi. Miriam je v šoli, ali pa šprica in kadi travo pri Carliti. Očka morda gleda televizijska poročila, vidi posnetke ljudi v Andih, ki sedijo na strehah hiš, medtem ko reka odnaša njihove kavče in štedilnike, ali zdravnikov v Burkini Faso, ki razlagajo, da še preiskujejo ali gre za vi-ru-sni ali bak-te-rij-ski me-nin-gi-tis.

Vstopita Ashli in Feline in se zvalita na drugi kavč, prižgeta televizor. Televizijski hrup preglasi radijska poročila. Vstanem in odidem v sobo. Sedem na posteljo in poskušam brati, čeprav črke poplesujejo po papirju.

Ko čez pol ure pome prideta Frits in Marco, zasikam, naj crkmeta. Marco se postavi predme in mi zabrusi, naj se ne šopirim.

»Ne moreš kar tako metati stvari v zaposlene in ne moreš sama odločati o tem, kdaj boš šla k terapiji.«

Frits s prekrižanimi rokami in sivim konjskim repom čez ramo strogo pogleduje skozi priprta vrata.

Ne grem, ponavljam in se obračam stran od Marca, ne grem, ne grem, ne grem, odjebita.

»Tukaj to ne gre tako,« reče Frits. »Če ne boš ubogala, bo to vplivalo na pravico do obiska, počitnice in ...«

»Jebi se,« pisnem.

»Mogoče bom smela prej od tod.« Z Marisso sediva na leseni klopi pod nadstreškom našega dela zgradbe. Prši in mrzlo je. Veter s seboj nosi kaplje, mlačne in umazane, in jih zliva po najinih adidasah. Včeraj sem morala spet ves dan preždeti v sobi, zaradi luknjača, ker se nisem hotela pogovarjati s Fritsom.

»Vau,« rečem. V žepu Marissinega jopiča poiščem zavojček cigaret. »Kako pa to?«

»Pojma nimam, majke mi,« skomigne. Z dlanjo se pogladi po zasnutku tesnih kitk. Nato se spači. Po mojem je živčna, a pri njej nikoli zares ne veš. Marissa je edina, s katero se razumem. Pravi, da imam srečo s temi, ki so tukaj, sploh v primerjavi s tem, kar je videla sama. Ona je tukaj že drugič. Vprašala sem jo, kaj točno misli s to srečo, na kar je odgovorila, da zdaj med nami vsaj ni nobene, ki bi imela na vesti umor. Ker, je rekla, to vpliva na vzdušje, štekaš?

Očitno je to, kar sem storila jaz, vseeno drugače, ne glede na to, kako se je tožilka trudila dokazati nasprotno. Marissa v vsakem primeru ni bila pod vtisom.

»Rekli so, da bom, če se bom pogovorila s psihiatrom, smela na poskusni dopust. In potem se bom počasi lahko preselila nazaj k mami. Mislim, da bom sprejela. Samo še mama se mora strinjati,« reče in pihne dolg oblak dima.

»Kul,« pokimam. Prižgem cigareto, zavojček vržem nazaj v njeno naročje. »A pa ne boš potem celo večnost morala hoditi k njemu? K psihiatru?«

»Mogoče. Ampak saj tu je isto?«

Vse od prvega tedna dalje z Marisso pri zajtrku sediva skupaj. Če jaz ne sedem k njej, ponavadi ona sede k meni. Marissa je tukaj zaradi drog in kraje, tako mi je povedala. Nisem zastavljala dodatnih vprašanj. Imela je veliko težav, tudi to mi je povedala, s svojo »težavno družino«. Ko sem to slišala, sem bruhnila v smeh. Kaj je, je vprašala, zakaj se režiš? Rekla sem, da ji ni treba reči nič več, da tudi meni ni do tega. Da to ni nikogaršnja stvar. Mislim, da ji je bilo to všeč. Te moje besede.

Marissa dvigne noge in stopala položi na klop. Z obraza si obriše dežne kaplje in me pogleda.

»Ko boš tudi ti zunaj, bova šli skupaj hengat,« pravi.

»Ja.«

»U izi. V Eindhovnu.«

»Ja,« ponovim, »to bi bilo carsko.«

Pojavi se Geert. Prvi teden se je poskušal z mano zaplesti v pogovor o hipopu. Rekel mi je, da bi lahko uporabljala fantovski studio. Kot ventil, njegove besede. Sam je našel navdih pri Tupacu in Ice Cubeu, pri Nate Doggu. Marissa je rekla, da je enako poskušal tudi pri njej.

»Pametna si. Fantom to pomaga, ustvarjati glasbo. Razkrivati svoje težave, repati o njih, se izražati skozi besede.«

Že sama misel na to me je razžalostila. Rekla sem, da bom razmislila.

Na koncu ni bilo nič iz tega, iz studia, pustiti dekle na fantovski oddelek se jim je zdelo preveč tvegano. Geert je bil videti iskreno razočaran, ko mi je prinesel novico.

Tudi Ashli mi je prišla povedat, da se ji zdi skrajno neumno, da me niso spustili na fantovski oddelek. Ker, se je čudila, kdo neki bi hotel posiliti tebe? Po mojem je to rekla zato, ker sem grda. Ali pa zato, ker sem enkrat, ko se je vrnila s počitnic, videla njeno osebno, in jo vprašala, zakaj je njeno ime črkovano narobe. Mislim, da si misli, da jaz mislim, da so njeni starši neumni. Marissa pravi, da je Ashli rasistka iz barakarskega naselja.

»Res nimata početi kaj boljšega, kot viseti tukaj?« vpraša Geert. Spači se od mraza, dlani porine v žep puloverja s kapuco.

»A je to prepovedano?« se namrdne Marissa.

»Ti moraš pa zdaj na terapijo, kaj?« mi pokima.

»Če res ne gre drugače.«

»Ampak da boš res šla, prav?«

»Saj nisem rekla, da ne bom!« Vstanem, cigareto pritisnem ob zid, jo vržem v pepelnik. Marissa se ne gane, zato se odpravim noter ne da bi se poslovila.

Na začetku sem se na tem hodniku vedno gubila. Poslopje je okroglo, zato ga imenujemo Krof. Oddelki so ločeni z dobro varovanimi zidovi, razdeljeni tako, da vsak domuje v enem delu Krofa. Me smo v oddelku F, fantje v oddelkih od A do E. Nikoli jih ne vidimo, čeprav čutimo njihovo prisotnost. Zunanja dvorišča so delčki manjšega krofka, skritega v večjem: obroč z na vsake toliko metrov posejanimi prostorčki za kajenje, ograjenimi z več metrov debelimi betonskimi zidovi. Kadilski prostori skozi jeklena vrata povezujejo oddelka z dvoriščem, kjer igramo košarko, nogomet, kjer telovadimo. Včasih lahko slišiš fante, ki kadijo na drugi strani, a zmeraj samo bežno, njihovi glasovi nekje daleč stran.

Na rekreacijsko dvorišče ne smemo skupaj, ker je fantov veliko več od nas, ker so močnejši. Me smo v manjšini, in vzgojitelji prav tako. Razlika med nami je samo v tem, da imajo vzgojitelji avtoriteto in da lahko rečejo, kaj me ali fantje moramo ali ne smemo početi. Neposlušnosti sledijo po-sle-di-ce. Posledice sledijo logiki živega blata: čim več ugodnosti si skušaš priboriti, tem manj manevrskega prostora dobiš za dosego teh ugodnosti.

Lahko kolnemo, mlatimo, švercemo gandžo, bevsamo nazaj. Lahko smo besne zaradi kazni, ki jih dobimo, lahko začenjamo neskončne diskusije o tem, kaj je in kaj ni pošteno, a na

koncu te to samo pripelje v samico, in ko si enkrat v samici, ne moreš nikogar ozmerjati ali tepsti, razen sebe, in celo za to te lahko kaznujejo. Potem moraš ostati dlje.

Fritsova pisarna je luknja čisto zraven vhoda na naš oddelek. Tvoje telo se z odporom vleče tja, za vsako ceno bi se rada izognila srečanju s tem tipom. Kot da bi od tebe pričakovali, da se spustiš v šest metrov globoko jamo. Ko sedeš, se pisarna zazdi velika, ker sediš nizko, čeprav je v njej prostora komaj za dva stola, omaro in pisalno mizo. Pravzaprav je tudi to neke vrste celica, celica, ki se dela, da je pisarna, tako kot so naše celice delajo, da so sobe. Visoka stena desno od vrat je iz stekla, in gleda proti ograji, ki obdaja Krof. Iz zelo močnega stekla je, kar sem ugotovila po incidentu z luknjačem. V pisarni je zmeraj zatoхло, smrdi po znoju in Fritsovem tobaku, po kavi, ki jo pije cel dan. Imela sem učitelja kemije, ki je imel enak vonj in je pri štiridesetih umrl zaradi infarkta, samo en dan po testu, za katerega sem dobila nezadostno. Če zdaj pomislim nanj, se spomnim njegove kože, usnjaste, kot pri Fritsu. Kot da bi vsa vlaga izparela iz nje.

Tukaj verjamejo, da sta pripor in terapija ključ do re-so-cia-li-za-ci-je. Nas, mladoletne prestopnike, v teh prostorih, med drugim v Fritsovi pisarni, pripravljajo na »ponovno vključitev v družbo«. Meni je to smešno, sem rekla Marissi, luzer, ki smrdi po smrti in se v prostem času udeležuje rasističnih resničnostih šovov je zadnja oseba na svetu, ki me lahko pripravi na kaj takega. Moj komentar jo je spravil v smeh.

Najbolj čudno je to, da imaš tukaj občutek, da skoraj okušaš svobodo, kakor da bi na letališču čakal na svoj let. Zrak je tako gost in težek in siv, da si zlahka predstavljaš, kako bi bilo oditi od tod, čez koruzna polja odkolesariti v smeri vasi, ali vzdolž pašnikov s kravami in ovci proti mestu. In vse to samo še poglobi zavedanje, da si vse prej kot svoboden. Za to je seveda kriv tudi Frits in pa ograja, ki jo vidiš skozi okno njegove pisarne. Frits pravi, da mu lahko zaupam, a jaz mu nočem zaupati.

»Kakorkoli obrneš, Salomé,« reče, »na neki točki se boš morala pogovoriti z mano.«

Skomignem z rameni in skozi okno boljčim v dež, ki pada na travo.

»Se poskusiti odpreti.«

»A sem tu ali nisem?« vprašam.

»Tudi jaz sem tukaj zate.«

Pogledam ga. Naslanja se nazaj v velikem pisarniškem stolu. Na pisalni mizi računalnik, lonček za pisala. Papirji. Okvir s fotografijo velikega nemškega ovčarja, obrnjen na pol proti meni, kot da bi ga ta, ki je na stolu sedel pred mano, pobral, si ogledal sliko in ga položil nazaj. Žival sedi sredi travnika. Okvir je lesen. Nikoli prej ga nisem opazila.

»Psa imaš,« navržem.

»Seveda,« pokima Frits. »Ti tudi?«

Dvignem okvir in si ogledam žival. Mlad je še, a ni več mladiček. Jezik mu visi iz odprtega gobca, kot da bi se režal ves zadet. Na neki način me dejstvo, da Frits skrbi za živo bitje, spravi iz tira.

»Ali doma praznujete njegov rojstni dan?« vprašam.

»Ne. Ga vi?«

»Nikoli nisem rekla, da sploh imam psa.«

Frits iztegne roko čez mizo. Sliko bi rad nazaj. Odložim jo in on jo pobere, si jo obrne k sebi. Namršči se. Razjezila sem ga, pomislim.

»Pravzaprav bi se raje pogovarjal o tem, kako se počutiš ti, ne pa o mojem psu, razumeš to?« vpraša.

»Ja,« odvrnem.

»Bova torej začela?«

»Samo malo zanimanja sem pokazala, Frits.«

Nasmehne se. Nato sledijo vprašanja, pogovor. Vpraša me po mojem tednu, če sem še razmišljala o tem, o čemer sva se pogovarjala nazadnje. Pravi, da je pomembno, da se začnem drugače soočati z besom, ki je v meni. Da moram ljudem dati priložnost. Da mi želijo samo pomagati. Da je pomembno, da jim to dovolim. Ko izgovori besedo »dovolim«, pokaže kratke, rjave zobe. Teta Céleste ima kratke zobe in velike dlesni, kot Frits. Ima tudi velike, srčaste ustnice, skoraj rjave. Od znotraj so rožnate. Kot da bi bile njen ustnice od znotraj surove in od zunaj pečene. Enkrat, ko sva se pogovarjali po videu, ravno sem začela s srednjo šolo, mi je rekla, da moram poslušati svoj najgloblji jaz. Da ne gre za pravila drugih, temveč za »notranjo logiko«. Dolge, sloke prste polne zlatih prstanov si je ponesla h glavi, kot da bi si iz nje skušala iztrgati misli in jih skozi drobceno lečo na ekranu poslati k meni.

»Ne daj, da bi te imeli za norca,« je rekla v svoji hitri francoščini. »Ne pozabi, da obstajajo sile, ki delujejo proti tebi. Tega se moraš zavedati.« Jaz sem rekla: ja. In ona: ne. Rekla je: ne, ne razumeš, sama sem vse preštudirala, na-štu-di-ra-la, malokdo to razume, a strukture so obrnjene proti tebi, Salomé Atabong, pomembno je, da se jih naučiš obvladovati. Rekla je, da je povsem normalno, če imam občutek, da mi ljudje me želijo nič dobrega. Da se moram ravnati po tem občutku, če bo potrebno, da moram misliti nase. Njene široko odprte oči, njen žvenketajoč nakit, njeni tesno spleteni lasje, koža na glavi tako zelo napeta, da so njene obrvi štrlele kvišku.

»Ne moreš kar komurkoli reči, da je rasist,« se oglasi Frits.

Teta Céleste v vsem vidi rasizem. Od državnega dolga v Kamerunu do španskih telenovel. Kar ni rasistično, je gotovo seksistčno. Teta Céleste živi v Barceloni. Pred dvema letoma je prišla na obisk k daljnji sestrični v Pariz, in v nekem klubu spoznala moškega. In to ne kar enega moškega. Pametnega, skrbnega, inteligentnega moškega, tako je rekla, moškega, ki jo bo osrečil v Španiji, od koder prihaja. Takrat je še bila poročena s Honoréjem, očkovim najstarejšim bratom. Da bi lahko bila z novim moškim, je Antoina, mojega bratranca, pustila za seboj v Kamerunu, in na stroške novega partnerja, dediča neke katalonske tovarne peciva, domov poslala ločitvene papirje. Na njegove stroške zdaj tudi študira filozofijo na neki zasebni angleški univerzi. Ime mu je Miguel, je bogat in star, tako kot je bil Honoré, ko sta se poročila.

Odkar je ločena, teta Céleste kar ne neha govoriti o feminizmu in kolonializmu, kot da bi bila bogova. Eden dober, drugi slab. Kadar klepetava s spletno kamero – ona govori v mikrofonskih slušalkah, midve z Miriam pa brez slušalk tipkava v svoji polomljeni francoščini – nama skuša svetovati. Ponavlja, da morava študirati in da ne smeva pustiti, da bi naju moški vodili za nos. Miriam ob tem vedno zavija z očmi.

»Zmešana je,« je rekla enkrat. »Navadna kešpička z diplomo.«

Očku se zdi teta Céleste postavljačka. Očka je tip človeka, ki verjame, da je najpomembnejše trdo delati in ne jamrati. Še takrat, ko je izgubil službo, ni nikoli govoril o diskriminaciji in rasizmu.

Do lani sem dokaj trdo delala. Tudi jamrala nisem.

»Saj tudi ne rečem vsakomur, da je rasist,« odvrnem.

»V tisti oddaji nisem ne rekel ne storil čisto nič rasističnega,« nadaljuje Frits. S peresom udarja po kavni skodelici in se mršči v tla. »Nasprotno, izjemno gojim spoštovanje do tvoje kulture.«

»Katere kulture?« vprašam. Vse močnejše dežuje. V fluorescentni svetlobi je njegova koža videti kot papir, stara, kot posušena kožica na vročem mleku. Njegova siva irisa nezdravo štrlita iz rumenkastih beločnic.

»Saj veš, da zmoreš veliko več, kot to,« reče, kot da me ne bi slišal. »Od zdaj naprej boš prišla, kadar je to pričakovano od tebe in ne boš več metala stvari. Dogovorjeno?« Pomislim na očka in mamo in Miriam in na to, da že dva dni nisem govorila z njimi. Da jih skrbi, najverjetneje. Zelo močno misim nanje, zelo močno in prav, na kar rečem: »Dogovorjeno.«

Trdo delati. Ne jamrati. Tako bo, reče očka, zmeraj vse v redu.

Morda do tega s Fritsom ni prišlo povsem nepričakovano. Morda upravičujem svoje obnašanje, ker je to lažje, kot se ozreti nazaj in se soočiti s tem, kar je res narobe. Odkrito ozirati se nazaj je težko. Težje kot trdo delati. Kot ne jamrati.

»Zdaj« je zgolj tak kot te doseže, obarvan s tvojim trenutnim počutjem. Spominjati se pomeni izmišljati si zgodbe. Ozirati se nazaj in biti odkrit pa je zahtevno. A tudi nujno, sicer se nikoli ne naučiš razumeti stvari. Moje misli so se ovile okrog sebe, tako kot Krof iz dneva v dan ovija nas. Sukajo se v krogu. Nikamor ne grejo, zato se moram odkrito zazreti vanje, sicer se ne bodo nehale vrtinčiti.

Tako je bilo: Frits je bil v Slonokoščeni obali. In v Maliju in Nigeriji in v Južnoafriški republiki in v Zimbabveju in Kamerunu in v vseh severnoafriških državah. Prepotoval je Saharo. Na steni za njegovo pisalno mizo visi zemljevid Afrike. Tega še nisem povedala. Zemljevid je prepikan z risalnimi žeblički. En žebliček za vsako obiskano državo. Med prvo terapijo me je vprašal, ali sem bila kdaj v Kamerunu. Moje ime, tako je rekel, zveni kamerunsko.

Moje ime, sem ponovila.

Ja, je pokimal, s tistim nasmeškom. Moški s *Hello Jungle*, s četrtkove televizijske oddaje, ki sem jo gledala z odprtimi usti, medtem ok je očka po prenosu nogometne tekme dremal na kavču. Moški s te oddaje je rekel: »Tvoje ime zveni ka-me-run-sko.«

Vprašal me je: »Si bila mogoče kdaj v Kamerunu?«, z narejeno simpatičnim glasom, kot da bi naju to vprašanje res lahko na kakršenkoli način povežalo, po vsem, kar sem ga videla početi na televiziji. V hipu me je ziritiral. Rada imam to besedo, ziritirati, sopomenko besede razdražiti, ki zveni točno tako kot se jo začuti: zi-ri-ti-ra-ti. Bam bam bam bam bam.

»Kaj te pa to briga?« sem bevsknila. Na kar je pokazal na tisti posrani plakat.

»Kot lahko vidiš, sem prepotoval kar nekaj Afrike.« Skoraj bi bruhnila v smeh. Skoraj. Namesto tega sem ponovila vprašanje.

»Kaj te pa to briga?«

»Samo zanimanje kažem.« In na lepem sem pred seboj zagledala teto Céleste, z zlato okitenimi zapestji, s kričečimi uhani in iztegnjenim, dolgim kazalcem, ki ga je molela v spletno kamero. Kako je počasi in razločno rekla »nous sommes pas des a-ni-maux«¹, medtem ko je Miriam zraven mene prhala in pila kokakolo iz skodelice za čaj.

»Recimo, da sem bila tam,« sem mu odgovorila, »recimo, da je tako, čeprav je to povsem nepomembno, me boš potem vprašal, v kakšnem odnosu sem s tamkajšnjo družino? Ali to pomeni, da imava nekaj skupnega? Ker si tudi ti bil tam?«

1 Mi nismo živali.

Razočaranje na njegovem obrazu.

»Samo preprosto vprašanje sem ti zastavil. Ni ti treba odgovoriti nanj. Zanima me, od kod prihajaš.«

»Jaz pa sem ti zastavila preprosto protivprašanje,« sem rekla.

Nekaj je zapisoval v mojo kartoteko. Zanimalo me je, kaj piše, hkrati pa tega tudi nisem hotela vedeti, ker je najverjetneje zapisoval neumnosti.

»Misliš, da sem fanta pretepla zato, ker sem iz Kameruna, ali kaj?« sem ga vprašala. »No? Samo preprosto protivprašanje sem ti zastavila, Frits. Ali je to prepovedano? Povej že.«

Tedaj mi je Frits namenil zelo dolg pogled.

»Kar si storila, je bilo več kot to, da si nekoga pretepla, ni res?« je rekel. In tako se je vse skupaj začelo, zabrusila sem mu, da je rasist, pograbila luknjač in ga zabrisala v okno.

Mogoče je bedno. Mogoče je bedno, da si šele zdaj, ko razmišljam o teti Céleste, upam pomisliti na to, kar se je zgodilo včeraj.

»Pretirava,« je nekoč rekel očka, mama pa: »Hočeš reči, da nima prav? Po vsem, kar si moral prestati?«, na kar očka: »Odrasla je v Parizu. Ne pravim, da nima prav, samo, da ne ve, o čem govori,«, in mama: »Kot da je njima zdaj tako super,« pri čemer je pokazala na naju, očka pa, zaničljivo: »Njima pa tukaj res nič ne manjka?«

Nič ne manjka. Meni nič ne manjka.

Rada bi rekla, da včasih še sama ne vem, zakaj se me stvari tako dotaknejo. Kadar očka govori o svoji mladosti, imam občutek, da moram držati jezik za zobmi. Če ni jezen očka, ki je odraščal v času, ko so še vladali Francozi, potem tudi sama ne bi smela biti. Tako jezna, da jeza kar šprica iz mene. Bedno je. Dolgočasno in bedno, kako se je vse skupaj izšlo.

Predvidljivo in nizko in neumno.

»Če te kdo udari, moraš ved-no udariti nazaj,« me je obaral takrat, ko sem se v solzah vrnila iz Sint-Odulfusa, kjer so razen mene (štela sem), bili še štirje »tujci«: trije Kitajci in en Turk. Ko sem mu povedala, zakaj jokam, je rekel: »Pesti bolijo, ampak ti si vendar veliko močnejša od teh besed?« Skomignil je z rameni.

Očka verjame, da se je na ozmerjanje s posranim čruhom najbolje odzvati z dobrimi ocenami. A štirica iz nizozemščine mi ni nikoli povzročila toliko zadovoljstva, kot ga je nekaterim sošolcem vsaka priložnost, ko so me lahko ozmerjali z opico.

Ne jamrati.

Mogoče je to samo način vzgoje, otroka obvarovati pred lastnimi napakami, skozenj popravljati lastna dejanja.

Trdo delati in ne jamrati.

Seveda bi bilo čudno, če bi mi očka rekel: »Pesti bolijo, in če ti kdo reče posrani črnuh, ga vrži skozi šipo lokala ali razbij vzvratno ogledalo na njegovem avtu.«

Tako se je namreč odzval sam.

Na prvem kupčku knjig, ki mi ga je prinesla mama, je bil tudi roman *Starec in morje*. Tako morasta knjiga, da sem jo zabrisala v koš. Sam ton, pa vrnitev ribiča s tistim ribjim skeletom in glupi turisti, ki ne razumejo, kaj ta sakelet predstavlja. Človek bi se kar razjokal. A sem vseeno rekla, da mi je bila všeč, ko me je vprašala po njej. Ker sem videla, da je to pričakovala. Upam, da bo zdaj prinesla kaj, kar me bo spravilo v dobro voljo, kar me ne bo utrdilo v misli, da je vse brez smisla. V to sem že dovolj pogosto prepričana.

Mama je stara. Stara mama. Ima že triinpetdeset let. Prinaša mi stare knjige, namesto da bi mi prinesla glavnik, s katerim bi si lahko razčesala zavozlane kodre na glavi. Moji lasje so katastrofa. Če snamem elastiko s fige, se ta kar sama od sebe obdrži pokonci.

Staro literaturo mi prinaša. Prevode francoskih pisateljev in knjige o žalostnih ženskah iz prejšnjega stoletja. Moj učitelj nizozemščine je trdil, da obstaja razlika med književnostjo in knjigami. Knjige so lahko tudi poceni zabava, tako je rekel. Vi, se je počasi razgledal po razredu, vi ste tisti štirje odstotki, ki bodo prinesli spremembe. Morali smo brati Van den vos Reynaerdeja in tisto eno knjigo *Pieta Paaltjensa*. Nekdo je vprašal, ali je *Gospodar prstanov* tudi književnost, kar je učitelj pospremil s smehom. Nekoč je porabil pol učne ure, da nam je razložil razliko med poceni šalami in humorjem. Trdil je, da neumni ljudi ljubijo pritlehnosti, hecne glasove in mastne vice. Pritlehnost, je ponovil, in se s konicami kazalcev dotaknil palcev, ter tako s štirimi prsti narisal dva kroga, ne zahteva nobene inteligence. Pametni, učeni ljudje, imajo raje pravi humor, pameten humor, inteligenten umor, kot je na primer satira. Poznajo razliko med ironijo, cinizmom in sarkazmom. Zatem nam je razložil to razliko, med ironijo, cinizmom in sarkazmom.

Štirje odstotki. Sprašujem se koliko od teh jebenh štirih odstotkov pristane tukaj. Morda sem edina, izjema še enega posranega pravila.

Če sem se v preteklem letu česa naučila, je to, da se stvari kar zgodijo, in da pametni ljudje počnejo prav takšne neumnosti kot neumni. Da trdo delati in ne jamrati ni dovolj. Da tako ne postaneš kar na lepem neviden. Da kljub vsemu ostajaš tarča.

Želim si torej knjige, ki bi mi povedala kaj drugega, kot vse to, kar že vem, vse to, kar bi najraje zabrisala stran, česar ne morem prenašati.

Ko vstopim v sobo za obiske me mama in Miriam že čakata.

»O, pa je le prišla, kraljica,« navržem Miriam, potem ko zaprem vrata za seboj.

»Lahko tudi grem,« sikne. Mama ji položi dlan na koleno.

»Kako je? Kaj si spet skuhala?«

Razlagam ji, kaj sem naredila, medtem ko Miriam s prekrižanimi rokami boljšči v avtomat za vodo v kotu.

»Oh, dekle moje,« zavzdihne mama. »Dekle, dekle, dekle.«

»Jaz te razumem,« navrže Miriam. »To bo prasca izučilo.«

»Govori normalno,« odreže mama in mi nameni roteč pogled. »Moraš jim pustiti, da ti pomagajo, to je pomembno, saj veš.«

»Zelo se trudim, res,« pravim, »a ob ta kurčevem modelu vedno vzkipim.«

»Valjda,« reče Miriam, ne da bi me pogledala.

»Ja, ampak dovoli mu, naj opravi svoje delo, sploh ker bi ti moral pomagati pri tvoji vzkipljivosti.«

»Kje je očka?« vprašam, ker se mi ne da več govoriti o tem. Miriam po diagonali pogleda mamo in mama si položi roke v naročje.

»Ne počuti se dobro,« reče.

»Kemoterapija,« doda Miriam.

»Na prebavo mu vpliva.«

»Ampak tumor se manjša. Ne?« vprašam in Miriam skomigne z ameni.

»Tega pa še ne vemo.« Mama izpije požirek vode iz plastičnega kozarčka, ki ga drži v zalitih dlaneh. »Skrbi ga zate.«

»Ni razloga za to.«

»Morda bi pomagalo, če bi se potrudila ne napadati ljudi, namesto da jih napadaš.

Prepričana sem, da bo potem mirneje spal.«

Bolščim v strop.

»Kako neki naj se od Fritsa naučim, kako ne napadati ljudi?« vprašam.

»Vprašanje na mestu,« reče Miriam. Mama se s konicami prstov pogladi po obrveh, kakor to počne, kadar jo daje glavobol ali kadar skuša sešteti številke.

»Kako gre v šoli?« vpraša.

»Nič novega.«

»Nobene grščine, torej.«

»Zdaj sem na ekonomski, ali nekaj takega.«

»Se vsaj malo trudiš?«

»Ja,« pokimam, »strašansko se trudim.«

Nič ni dolgočasneje od pretvarjanja, da matematičnih formul ne poznam že od prej, a ker so naloge, ki jih dobivamo, tako preproste, imam po pouku vsaj čas za branje. Vprašam po

svojem glavniku in mama reče »sranje«, Miriam pa si čez ramena vrže kitke. Tokrat so rdeče barve, spete z zlatimi elastikami.

»Kaj pa, če se kar pobriješ,« se namuzne, in jaz ji pokažem sredinec. Mama pripoveduje o sosedi, ki jim vseskozi prinaša homeopatske knjige, v katerih piše, da mora očka jesti zeleno papriko, če hoče zmanjšati tumor.

»Ta ženska misli, da lahko s hrano odžreš raka,« reče Miriam. »Baba butasta.«

»Malo je manjkalo, da bi jo brcnil iz hiše.« Mama bruhne v smeh in midve z Miriam tudi.

»Upam, da bo naslednji teden lahko prišel zraven,« rečem.

»Ja,« pokima mama in njen nasmešek izgine.

Pred koncem obiska Miriam govori o Carliti, ki ima rok čez dva tedna, mama pa me povpraša po knjigi Helle Haasse, ki mi jo je dala prejšnji teden. Podam svoje mnenje, in ona reče, da ima še več njenih knjig, če bi si jih želela, in jaz rečem, da si jih želim. Ko na vrata potrka Marco, in naznani, da je naš čas potekel, vstanemo vse naenkrat, in mama me objame. Miriam iztegne roko, zarije prste v mojo figo in me pocuka za zavozlane lase. Zaboli.

»Džizs, Salomé,« izdavi.

Knjige zložim na kup na nočni omarici in se naslonim na steno, prečno čez posteljo. Zrem v nič, v belo, v praznino, v sledove barve in neenakosti v betonu. Nobenih plakatov, nobenih pisem, nobenih kartic. Niti dni ne štejem, nič. Kadar se po takem obisku zatopim v svoje misli, ne mislim na ljudi, ki so tukaj, ne zanimajo me. Niti na Marisso ne mislim. Razmišljam samo o tem, kar je bilo: o dnevih na morju z mamo in očkom in babico, kako se je Miriam izgubila v Madurodamu, kako je očka enkrat med zajtrkom pritekel dol v mamini stari, preveliki, cvetlični pižami in s kopalno kapico na glavi, prižgal Princeovo ploščo, in zaigral na namišljeno kitaro, ob čemer sva se z Miriam tako smejali, da je Miriam brizgnil čaj iz nosu. Kadar razmišljam o tem, me preplavita zadovoljstvo in mir, in takrat verjamem: vse bo še v redu.

Ampak tako ali drugače pristanem po tem še pri vsem drugem sranju: pri prepirih med očkom in mamo, pri babičini smrti, nato še pri dedkovi, in pri vsem drugih turobnih pizdarijah: pri dnevu, ko je Salvatore v šoli vame metal banane, dnevu, ko sem prvič ukradla telefon od sošolca, pri travniku, policiji. Pri tem se zamudim zelo dolgo. Pred seboj uzrem vsako podrobnost vsakega dogodka, ki me je privedel sem, dokler se mi ne zvrsti, na kar se spravim brat, dokler vrtočlavica ne mine. In ta ne mine vedno.

Mama ima prav. Bolje bi bilo, če bi se ukvarjala z drugimi stvarmi, namesto s Fritsom van Gestelom. Zame in za Fritsa in za pritisk mojih bližnjih. Mislim, da je to zato, ker se mi zdi absurdno. Res se mi zdi absurdno. Ne da bi se šopirila. Res mi ni do tega. Rada bi mu samo pokazala, kako absurdno je to, da sva v istem prostoru, da je napočil trenutek, ko mi mora on pomagati pri nečem, česar več kot očitno niti sam ne razume. Tudi čisto nič smešno se mi ne zdi. Kričim, da ne bi jokala. In potem se zalomi.

Hočem reči, morda moram vse skupaj bolje premisliti. Morda moram poskušati razumeti. Kar navadi se, mi reče Marissa. Kar je čudno. Navaditi sem se morala že na toliko sranja.

Spomnim se, da sem bila stara trinajst, ravno sem začela s srednjo, ko sem skozi okno svoje sobe kadila cigarete, ki sem jih ukradla očku. Ponavljala sem za Miriam. Vdihnila, zadržala v ustih in pihnila ven. Prenesla sem si album izvajalca, ki sem ga odkrila na Myspaceu, si ga zavrtela in šla kadit, še prej pa k špranji pod vrati položila zvito brisačo. Bilo je kakšne pol polnoči in Miriam je spet nekam izginila. V tistem času je nenehno izginjala, in ko se je vrnila domov, se je običajno sprla z očkom, ki jo je potem včasih natepel. Ne vem, kaj se je dogajalo, ampak takrat je bila nenehno v težavah, predvsem s fanti. Vsi smo bili napeti zaradi tega, mama je veliko preklinjala.

Avtobus se je iz Tilburga pripeljal po lokalni cesti, na katero je gledala naša hiša, se ustavil na postajališču in izstopila je Miriam. Še malo je postala tam, verjetno da bi pokadila cigareto, na kar se je za oddaljujočim se avtobusom prikazal avto. Avto se je ustavil in iz njega je stopil fant, s katerim se je pričela prepirati. Imel je izjemno nizek glas. Doneč glas. Najprej sem ju samo opazovala in kadila, nato pa jo je začel vleči za roko, ona ga je porinila stran, in on jo je vlekel, vpil, da je kurba. Miriam ga je klofnila in še lep čas sta se prepirala. Njuno vpitje je bilo kričeče, nadležno. Nehati se je moralo. Tedaj je iz avta stopil še en fant in hotela sem jo opozoriti, a se še pravi čas zavedla da tega res res res ne smem, pričeti kričati, mama in očka sta bila vendar doma, kaj če bi me slišala, a ta je začel Miriam vleči še za drugo roko, fant z nizkim glasom pa jo je prijel za vrat in takrat sem skočila z okna, na drevo, ki je stalo pred hišo, in se oprijela ene od vej, se s stopali oprla ob deblo, se z eno roko oprijemala veje, z drugo pa pograbila drugo, nižjo vejo, in se spustila, se oprijela še nižje veje, se spet spustila in nekako mi je uspelo priplezati na tla. Stekla sem k Miriam, proti avtobusnemu postajališču z malim, starim avtom, in fantoma v njem, in fantoma, ki sta Miriam zdaj vlekla v avto in jaz sem zavpila in to ju je zmedlo in Miriam je fanta z nizkim glasom treščila po nosu in zavpila, da se morava pobrati od tod, »pridi pridi pridi hitro!« in že sva izginili med hišami. Zelo jo je bilo strah in mene tudi.

Zajokala je in vseskozi ponavljala prekleto prekleto sranje in jaz sem si s cigareto opekla roko ko sem z okna skočila na drevo in nisem vedela ali sta očka in mama karkoli slišala. Hočem reči, jaz sem skočila na drevo in splezala na tla. Jaz.

Napenjali sva ušesa, da bi slišali morebitne zvoke približujočega se avtomobila, a v soseki je vladala tišina. Slišali sva samo najino dihanje in trušč mačk v grmovju. Miriam je bolela roka in jaz sem imela pod majico vejico, v laseh pa polno gosenic, ki se spomladi zaredijo na brezah. Miram je klela čez fanta, ki ga je poznala, tako je rekla, poznam ga, a da bi storil kaj takega, kaj takega, in jaz sem jo vprašala, kaj je potemtakem nameraval storiti, česar pa mi ni hotela povedati. Iz hlačnega žepa je potegnila cigarete, a so bile pomečkane, zato jih je zabrisala na tla, bila sta izmečka, sovražila ju je, sovražila je vse fante na šoli in v tej posrani vasi.

»Nazaj morava,« je iznenada rekla. Bil je četrtek, še zdaj se spomnim. Tako tiho je bilo, da je morala šepetati. Po poteh med vrtovi sva skozi lopo smuknili nazaj v hišo. Čisto potihem skozi kuhinjo. Potihem po hodniku. Skozi čisto temo po dotiku, medtem ko sva slišali očkovo smrčanje in zvoke akcijskega filma. Skoraj sva že bili pri stopnicah, ko je iz spalnice stopila mama in pogledala mene in pogledala Miriam in ni rekla nič. Njen obraz, srebrnkast od lunine svetlobe, njeni posiveli lasje speti v figo.

Nikoli nismo govorili o tem. To je ena od teh stvari, o katerih lahko razmišljam še mesece. Skušam razumeti. Vse sem rekonstruirala, kaj se je zgodilo in zakaj. Kaj bi se še lahko zgodilo. Neke vrste CSI. Kasneje, enkrat med pomivanjem posode, sem vprašala še Miriam, naj mi pove, kaj se je pravzaprav zgodilo, preden sem skočila na drevo, pa je rekla samo, saj se je vendar vse dobro končalo?

»Med nama je končano. Nikomur se ni nič zgodilo in nič ni narobe,« je rekla in mi porinila mokro ponev v trebuh. »Pozabi na to.«

Toda narobe je bilo marsikaj. Nikoli več nisva govorili o tem, je pa bilo to v istem obdobju kot očkova boksarska žoga in moje cmerjenje po prihodu iz šole. Tudi tega ne vem, kaj točno je vedel, ko naju je odvedel v garažo in od stene odmaknil stojalo z žogo.

»Naučil vaju bom,« je naznanil, »kako se braniti.«

Morda je bil tisti večer kaplja čez rob. Morda je bilo naključje, in mu ni mama nič povedala. Miriam se je žoga zdela trapasta, jaz pa sem večkrat bila priča očkovim preprirom s sosedi, vedela sem, kaj lahko pomeni imeti moč. In seveda nisem mogla pozabiti. Samo še vse koščke sestavljanjske sem morala spraviti skupaj, pa bi razumela. Vsako podrobnost, občutek brezovega lubja na dlani, dlan okrog njenega vratu, njeno klofuto, cvilež avtomobilskih gum, kričanje v noč, medtem ko sva se zatekli v sosesko.

Takoj po šoli sem zavila v lopo in ko se je očka vrnil iz službe, me je našel tam, in prižgal radio in cigareto, me gledal, mi dajal navodila.

»Jabolko ne pade daleč od drevesa,« je rekla mama.

Nikomur se ni nič zgodilo in nič ni narobe.

»Važno je, da ne dovoliš, da bi pometali s tabo,« je govoril očka in mi kazal, kako pravilno udariti. »Stopiš naprej skupaj z udarcem. Kot da bi udarila skozi sovražnika.«

Skozenj. Biti močna. Hitra. Trdo delati. Ne jamrati. Ne dovoliti, da bi pometali s tabo.

In če se to vseeno zgodi: biti karseda hitra.

To je bil cilj.